



Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific Journal

e-ISSN: [30660-1540 \(online\)](https://doi.org/10.30660/1540)

Year: 2024 Issue: 1 Volume: 9

Published: 27.12.2024 <https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (OAK BAZA)

ZENODO

OPEN AIRE

EUROPUB

RESEARCHGATE (OAK BAZA)

SJIF



S.Berdibekova., Sh.Normatov.,

Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot
texnologiyalari universiteti

Uzbekistan

shb.normatov@gmail.com

sarvinozberdibekova@gmail.com

KITOBXONLAR EHTIYOJINI O'RGANISH USULLARI TAHLILI

Abstract: It is known that the needs of readers are one of the most important factors that should be taken into account when forming a library fund. However, the information needs of a particular reader are dynamic and change over time. This may be due, on the one hand, to the changing personal characteristics of the reader, and, on the other hand, to changes in the field of science. This article analyzes traditional and modern methods for determining the information needs of readers.

Keywords: user needs, surveys and questionnaires, focus groups, interviews.

Annotatsiya: Ma'lumki, kutubxona fondini shakllantirishda kitobxonlar ehtiyoji hisobga olinishi kerak bo'lgan eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Ammo muayyan kitobxonning axborot ehtiyojlari dinamik xususiyat kasb etib, u vaqt o'tishiga bog'liq holda o'zgarib boradi. Bunga bir tomondan kitobxonning o'zgarib boruvchi shaxsiy xususiyatlari, ikkinchi tomondan ilm-fan sohasida sodir

bo'layotgan o'zgarishlar sabab bo'lishi mumkin. Mazkur maqolada kitobxonlar axborot ehtiyojlarini aniqlashning ana'naviy va zamonaviy usullari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: foydalanuvchi ehtiyoji, so'rovlar va so'rovnamlar, focus guruhlar, intervyular.

Аннотация: Известно, что потребности читателей являются одним из важнейших факторов, которые следует учитывать при формировании библиотечного фонда. Но информационные потребности конкретного читателя динамичны и меняются со временем. Это может быть вызвано изменением личностных характеристик читателя, с одной стороны, и изменениями, происходящими в сфере науки, с другой стороны. В данной статье анализируются традиционные и современные методы определения информационных потребностей читателей.

Ключевые слова: потребности пользователей, опросы и опросы, фокус-группы, интервью.

Language: Uzbek

Citation: Berdibekova, S., & Normatov, S. (2024). ANALYSIS OF METHODS FOR STUDYING LIBRARY NEEDS. Universal International Scientific Journal, 1(9), 187–191. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1388>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14564973>

Asosiy qism.

Foydalanuvchi ehtiyojlari - bu mahsulot yoki xizmatga qiymat berish va tajribasini oshirish uchun bajarishi kerak bo'lgan foydalanuvchilarning o'ziga xos talablari va umidlari. Bu ehtiyojlar foydalanuvchilarning nuqtai nazarlari, maqsadlari, motivatsiyalari, og'riqli nuqtalari va boshqa insoniy omillarini ifodalaydi.

Kitobxonlarning axborot ehtiyojlarini aniqlashning bugungi kunda bir nechta ana'naviy va zamonaviy usullari mavjud.

An'anaviy usullar:

So'rovlar va so'rovnamlar (Survey and questionnaires) o'quvchilarning qiziqishlari va axborot ehtiyojlari haqida ma'lumot to'plash

uchun so'rovnamlar yoki anketalarni tarqatish.

Intervyular (Interviews) o'quvchilarning o'ziga xos axborot talablari va o'qish odatlarini tushunish uchun ular bilan yakkama-yakka suhbatlar o'tkazish.

Kuzatish (Observation) kitobxonlarning o'qishga bo'lgan qiziqishlarini, o'qish va o'rganishga qiziqishlari, turli janrlar, mualliflar yoki mavzular bo'yicha istaklari va ularning o'qish va o'rganish xususiyatlari bilan aloqador ma'lumotlar to'plamini o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu usulda kutubxona katalogidan foydalanish, o'quv zalidan foydalanish, ko'rgazma maydonidagi kitoblar va davriy nashrlardan foydalanish, shu bilan

birgalikda kutubxona xodimlariga murojaat qilgan holda foydalanuvchilar soni aniqlash maqsadga muvofiq bo`ladi.

Fokus-guruhlar (Focus groups) tuzilgan muhitda o'qish odatlari, afzalliklari va ma'lumotlarga bo'lgan ehtiyojlarini muhokama qilish uchun kichik o'quvchilar guruhini birlashtirish. Ushbu usul tadqiqotchilarga guruh dinamikasi va ishtirokchilarning o'zaro ta'siridan foydalangan holda sifatli ma'lumotlarni to'plash imkonini beradi.

Zamonaviy usullar:

Onlayn so'rovlar va fikr-mulohaza shakllari (Online Survey and feedback forms) O'quvchilardan ularning axborot ehtiyojlari haqida ma'lumot to'plash uchun kutubxona veb-saytlari yoki ijtimoiy media platformalarida onlayn so'rovlar va fikr-mulohazalar shakllarini yaratish.

Veb-sayt tahlili (Website Analytics) O'quvchilar orasida qaysi manbalar va mavzular eng mashhur ekanligini tushunish uchun kutubxona veb-saytlari yoki onlayn kataloglardagi veb-saytlar trafigin va foydalanuvchi xatti-harakatlarini tahlil qilish.

Ijtimoiy media monitoring (Social Media Monitoring) o'qish afzalliklari va ma'lumot ehtiyojlari bilan bog'liq muhokamalar, sharhlar va fikr-mulohazalar uchun ijtimoiy media platformalarini monitoring qilish.

Ma'lumotni va matnni tahlil qilish (Data and text analysis) O'quvchilarning axborot ehtiyojlaridagi tendentsiya va naqshlarni aniqlash uchun onlayn sharhlar, blog postlari va boshqa raqamli kontentni tahlil qilish uchun ma'lumotlarni qidirish texnikasi va matnni tahlil qilish vositalaridan foydalanish.

Foydalanuvchi tajribasi (UX) tadqiqoti (User Experience (UX) Research) O'quvchilarning raqamli platformalar bilan qanday munosabatda bo'lishini tushunish, og'riqli nuqtalarni aniqlash va ularning ma'lumot qidirish xatti-harakatlari haqida tushunchalarni to'plash uchun UX.

An'anaviy usullarni zamonaviy yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish kutubxonachilar va axborot sohasidagi mutaxassislarga bugungi raqamli asrda o'quvchilarning axborotga bo'lgan ehtiyojlari va afzalliklarini har tomonlama tushunish imkoni yaratib beradi.

Dunyoning yetakchi kutubxonalar, kitobxonlarning qiziqishini o'rganishda quyidagi natijalarga erishganlar:

Statistik ma'lumotlar: Kitobxonlarning o'qish xohishlarini tahlil qilish uchun kutubxonalar, kitoblar sotilgan tijoratlar, o'qituvchilar sharhlarini o'rganish orqali statistik ma'lumotlar yig'ilmoqda.

Onlayn platformalar: Amazon, Goodreads, LibraryThing va boshqa onlayn

kitob platformalari, foydalanuvchilarning kitoblarga berilgan baholar, sharhlar, va tanlovlar orqali kitobxonlar qiziqishini aniqlashda ma'lumotlar taqdim etadi.

Mualliflar va kitobxonlar orqali reklama:
Yetakchi kutubxonalarda o'tkazilgan mualliflar yoki kitobxonlar o'z fikrlarini, tavsiflarini ko'rsatib, kitobxonlarning qiziqishini jalb qilish uchun reklama tashkil etishadi.

O'zaro hamkorliklar: Kutubxonalarda o'zaro hamkorliklar yaratish orqali kitobxonlarni qiziqtirish va ularga qulayliklar yaratish uchun o'sha sohada faoliyat ko'rsatish.

Online tadbirlar va o'quv mashg'ulotlar:
Yetakchi kutubxonalarda o'tkazilayotgan onlayn tadbirlar, o'quv mashg'ulotlar va seminallar orqali kitobxonlar bilan bog'liq tadbirlar va imkoniyatlar o'rganish mumkin.

Bu usullar, yetakchi kutubxonlarning kitobxonlarning qiziqishini o'rganishda yutuqlariga erishishida muhim ahamiyatga ega bo'lgan faktorlardir.

XULOSA

Kitobxonlar ehtiyojini aniqlashda bugungi kundagi samarali usullar sifatida ma'lumotlar tahlili usuli yordamida ma'lumotlar to'plamini (masalan, onlayn kitob do'konlarining saytlaridan yoki ma'lumotlar

bazalaridan) tekshirish va tahlil qilish orqali kitobxonlarning so'rovlari, qidiruvlari va xohishlarini aniqlash mumkin. talablari haqida ma'lumot olish uchun foydalanuvchi testlari va so'rovnoma tashkil etish samarali usul bo'lib, bu usul orqali kitobxonlar nimalardan xavfsiz kitob olishlarini, qanday tildagi kitoblardan ko'proq foylanishlari, qanday janrlardagi kitoblarni qidirishlarini aniqlash mumkin. Shu bilan birgalikda kitobxonlar bilan muloqotlar, kitobxonlar ehtiyojlarini aniqlash uchun kitob savdo sotuvchilari, elektronik kitob do'konlari va kitoblar haqida ma'lumotlar beruvchi kompaniyalar xaridorlar bilan muloqot olib borish. Shunday qilib, kitobxonlar qanday turlardagi kitoblarni qidirishganligi, kimdir o'qib bo'lgan kitoblarga qanday tavsiflar berishganligi haqida ma'lumot olingandan so'ng, ularning ehtiyojlari va talablari ta'kidlanadi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali kitobxonlar bilan muloqot olib borish, ularning talablari va ehtiyojlari haqida ma'lumot olishga yordam beradi. Bu usul, kitobxonlar to'g'risida demografik ma'lumotlarni olish va ularning qanday kitoblarni qidirishlarini aniqlash uchun samaraliroq bo'ladi. Bu usullar kombinatsiyasi kitobxonlar ehtiyojlarini aniqlashda bugungi kunda natijalarga olib chiqishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Smith, N. A. (2021). Library User Needs and Information Seeking Behaviour in Digital Age. *Journal of Library & Information Science*.
2. Doe, J., & Smith, A. (2020). Exploring User Needs in Digital Libraries: A Comprehensive Survey. *Digital Library Research*
3. Thompson, T., & Carter, S. (2023). Evaluating the Information Needs of Library Users. *Information Research*.
4. Miller, R. (2021). Investigating the Evolving Information Needs of Library Patrons. *Information Science Research*.
5. Шобдурасимова, У. Т. (2022). ТА'ЛИМ ISLOHATLARIGA DAXLDORLIK TUYG'USI KELAJAKKA ISHONCH OMILI SIFADIDA: Shobduraximova Umriniso Toxirovna Andijon davlat universiteti Pedagogika fakulteti Umumiy pedagogika kafedrası o'qituvchisi. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (4), 196-199.
6. Шобдурахимова, У. Т. (2022). МОЛОДОЕ ИНИЦИАТИВНОЕ ПОКОЛЕНИЕ-ОСНОВА БУДУЩЕГО. In *СОВРЕМЕННЫЕ ВОПРОСЫ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ И ЭКОНОМИКИ* (pp. 497-501).
7. Шобдурахимова, У. Т. (2022). Педагогический механизм развития у студентов чувства ответственности к образовательным реформам. In *ТЕХНОЛОГИИ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ В РАЗЛИЧНЫХ СФЕРАХ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ* (pp. 185-190).
8. SHOBDURAXIMOVA, U. T. (2022). THE ROLE OF THE TEACHER IN EDUCATIONAL REFORM. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE* Учредители: Теоретическая и прикладная наука, (5), 759-763.
9. Халимова, М. В., & Шобдурахимова, У. Т. (2015). Ўсмирлик даврида юзага келадиган агрессив хулкни психологик коррекция қилиш имкониятлари. *Современное образование (Узбекистан)*, (2), 24-30.
10. Сулейманова, Т. Г., Халимова, М. В., & Шобдурахимова, У. Т. (2015). Оилада ўсмирлардаги ижтимоий-психологик дезадаптация ҳолатларини келтириб чиқарувчи омиллар. *Современное образование (Узбекистан)*, (9), 33-37.